

Sofija Tolstoj
**ČIJA JE
KRIVICA?**

S ruskoga prevela
Sonja Prijić

Zagreb, 2026.

disput

PRVI DIO

Prvo poglavlje

Dan je bio čudesan, svijetao i veseo. Pravi praznik ljetnog bujanja. Tako su prekrasni i radosni bili jasno plavo nebo, tople zrake sunca, grlate, brojne i raznolike ptice u raskošnim stablima i rascvjetanim grmovima! A duboko modro jezero u daljini tako je blistavo odražavalo nebo i živu, bujnu i bogatu zelen duž svoje obale!

Isti su takav svečan, rascvjetan i veseo izgled imale dvije djevojke koje su trčale stazom od jezera prema velikoj bijeloj kamenoj kući. Obje su bile bose, cipele su nosile u rukama, mokre ručnike prebacile preko ramena, a kose rasplele. Stidljivo i lagano, kao da pri dodiru sa zemljom dršću, njihove nenavikle i blijede nožice koračale su po rosnoj travi, i djevojke su se glasno smijale.

“Pazi, netko će nas vidjeti”, rekla je jedna.

“Pa što onda, zar je sramota?” širom otvorivši oči u čuđenju odvratila je druga. “Pa sve seoske žene hodaju bose.”

“I bode, boli dok hodam.”

“Nije to ništa, onda trči, evo ovako, lakše je!”

I mršava crnooka djevojka poletjela je prema kući tako brzo da se, kada se zadihana, rumena i uzbuđena našla na balkonu, osvrnula oko sebe i brzo pribrala, a potom se strašno zbunila i stala kao ukopana.

“Što je s tobom, Ana?” strogo i začuđeno upitala je majka proučavajući svoju smušenu kćer od glave do pete.

“Nataša i ja smo se kupale, i... i... isprobavale smo kako je to hodati bos. Nismo znale...”, govorila je Ana skrivajući stopala.

Krajičkom oka uočila je pruženu joj mušku ruku gosta koji je ustao od stola za čaj, zatim je pogledala u oči onoga koji ju je pružio i, uz osmijeh prožet krivicom, pružila mu svoju.

“Nisam znala da ste došli. Zdravo, kneže... Odmah ću doći.”

I djevojka je nestala. Za njom, bez zaustavljanja, promaknula je i druga.

Taj koji je stisnuo Aninu ruku bio je stari znanac njihove majke, knez Prozorski, čovjek od oko 35 godina, koji je sa svog udaljenog imanja znao navratiti k obitelji Iljmenjevih kada je bio u prolazu. Djecu je poznao otkako su se rodila, volio je svu tu jednostavnu, veselu obiteljsku svakodnevicu u toj kući i često je s uživanjem promatrao djevojčice kako odrastaju.

Kada su obje djevojke jedna za drugom nestale iza vrata, još se dugo radosno osmjehivao. Davno nije bio kod Iljmenjevih i, kako to često bude, baš kao da se za to vrijeme koje je proveo u inozemstvu s djevojčicama nešto dogodilo, prestale su biti djevojčice i najednom su postale žene.

Knez to nije sasvim shvaćao, tek je nejasno osjećao, a pred očima mu se ponovno pojavila slika Aninih skladnih bosih nogu, tamne i raspuštene kose na njezinoj zabačenoj glavi i njezina krepka i okretna figura ispod široke bijele jutarnje haljine.

“Bože moj, kako je ovdje dobro!” rekao je knez zagledan u vrata kroz koja su izašle djevojke, osjećajući u sebi nekakav mladenački, okrepljujući polet duha. “Kako je radosno, kako vedro! Ah, mladost!” dodao je uz uzdah. “Prošla je naša mladost, Olga Pavlovna, ali promatrati je s uživanjem nikome nije zabranjeno.”

“No da, ali kada bismo stalno bili mladi, mladost ne bismo cijenili... Mislite da je one primjećuju ili cijene? Ni najmanje”, mirno je zaključila Olga Pavlovna.

Nakon što su još kratko porazgovarali, ispričala se rekavši da se mora pozabaviti domaćinstvom, ali da će se svi okupiti na doručku.

“Ovdje su novine, kneže, čitajte malo dotad, tu je i zanimljiv članak o neredima u Francuskoj.”

Olga Pavlovna je izašla, a dvije su se sestre ubrzo vratile. Preodjenule su se u jednostavne i stroge haljine tamne boje, zagladile kosu i izgledale veoma ozbiljno.

“Šteta što ste se preodjenule”, rekao je knez, “sada ste dolične gospođice, a prije ste bile i lijepe i prirodne.”

“Ovako više priliči”, rekla je Nataša točeći si kavu.

“Sve su to predrasude”, primijetila je Ana, “na što smo navikli, to i priliči”, dodala je i stala zobati bobice s tanjura, kao ptičica.

“Je li vam lijepo?” upitao je knez.

“Užasno!” odgovorila je Ana. “Nataša i ja smo vrlo zaposlene. Ja trenutno čitam filozofiju i pišem pripo-

10 vijetku. Nataša kaže da je dobra, svaku joj večer čitam što sam tog jutra napisala."

"A kakvu filozofiju čitate?"

"Dmitrij Ivanič dao mi je Büchnera i Feuerbacha. Kaže kako je to nužno da bi moj razvoj otpočeo. I sve mi je sada tako jasno! Razumijem kako nakon tako jasnih dokaza čovjek može postati materijalist."

"A koliko vam je godina?"

"Uskoro će mi biti osamnaest."

"Manite se vi Büchnera i Feuerbacha, ne prljajte svoju čistu dušu. Ne možete ih shvatiti i samo ćete se zbuniti."

"Čitanjem filozofije? To nikada! Naprotiv, shvatit ću sama sebe i raščistiti svoje dvojbe. I vaše sam članke čitala, ali oni su teški, ne mogu ih još dobro razumjeti."

"A o čemu je vaša pripovijetka?"

"O tome *kako* treba voljeti. Vi nećete razumjeti. Ali zato Nataša odlično razumije."

"Nije teško razumjeti, ali Ana je zaista vrlo sentimentalna. Ona sanja o nekakvoj ljubavi koja treba biti tako čista i idealna, gotovo kao molitva", rekla je Nataša.

"A kako to pomiriti s materijalizmom, Ana Aleksandrovna? Evo ulovili ste se..."

"Oh, eno leptira kojeg je Miša tražio za svoju zbirku!" odjednom je viknula Ana i svojim brzim, snažnim nogama skočila na ogradu balkona pokušavajući uhvatiti velikog i tamnog leptira.

Knez se zarumenio pri pogledu na Anin dražesni stas kada je kliznula pred njim dok je s leptirom u ruci skakala s ograde balkona.

“Pođimo u šetnju, nekamo daleko, povedimo i Mišu”, predložila je Nataša.

Svi su se složili, dohvatili svoje šešire, pozvali malog Mišu i dogovorili se da će poći u susjedno selo k Mišinoj dojilji.

Put je vodio kroz polje, bilo je vruće i prašnjavo. Hodali su lijeno i razgovor im nije polazio za rukom. Ana je išla ispred svih, knez ju je ubrzo sustigao, osmjehnuo se i rekao:

“Kako je u vašem životu sve jasno i jednostavno! I ma koliko ih se trudili sami sebi postavljati, za vas pitanja nema i ne može ih biti. Vi ste sami – svojom mladošću, čistoćom i vjerom u život – vi sami ste odgovor na sve dvojbe. Bože, kako vam zavidim!”

“Ne, nemojte mi zavidjeti. Ja sam sva u dvojbama i... tako sam nedorasla”, tužno je dodala. “Kada sam shvatila da je sve na svijetu kretanje i odnosi između atoma, više ne znam ima li Boga. Evo Dmitrij Ivanovič, poznajete ga, to je student koji dolazi k nama iz Sosnovke, on kaže da je Bog utvara, da nikakve volje Božje nema, da je sve zakon prirode. Ali, ta sve su to riječi čovjeka bez vjere. Može biti i da je u pravu, ali ja još ne mogu sve to razumjeti. Ponekad se tako želim moliti, ali kome?”

“Ma nemojte vi nikoga slušati. Dmitrij Ivanovič vas zbunjuje, i to nije dobro”, odgovorio je knez promatrajući providnu kožu Aninih sljepoočnica kroz koju su se probijale tanke plave žilice.

Ana je porumenjela.

“Istina je da me zbunjuje. Ali tako se trudi oko mog napredovanja! Miša, Miša, kamo ćeš!” povikala je odjednom Ana.

Ali bilo je već kasno. Miša, na kojeg su zaboravili, nije pošao preko mosta kao svi, već uokolo, ravno u blato, i zagazio u njega do koljena. Knez mu je pružio svoj štap i izvukao ga, ali bio je već sav mokar. Nataša, koja je malo dalje skupljala cvijeće za sušenje, pritrčala je i stala ga brisati travom i rupcima, ljutito ga koreći. Ana se smijala. Više nije bilo moguće nastaviti i valjalo se vratiti kući.

Uvečer je sa susjednog imanja stigao i Dmitrij Ivanovič, blijed plavokos student slobodnog ponašanja, s naočalama na nosu.

Ne stideći se ni zbog čije prisutnosti, Dmitrij Ivanovič čitavu se večer nije odvajao od Ane. Njih su dvoje sjedili na stubama koje vode na terasu i čitali nekakvu knjigu, a Dmitrij Ivanovič, neprestano prekidajući čitanje, gorljivo je Ani tumačio Darwinov sustav.

Budući da ni Nataša nije bila raspoložena i iz nekog je razloga s knezom razgovarala preko volje, htio-ne htio bio je prepušten Olgi Pavlovnoj koja se pojavila na čaju i koja je ispod oka gledala Anu i njezina sugovornika.

Knez je kasno uvečer otišao, rekavši kako će na povratku iz Peterburga na selo sigurno opet svratiti k Iljmenjevima. Dok su se pozdravljali, pakosno je pogledao Dmitrija Ivanoviča i tobože mu nehotice propustio pružiti ruku.

“Da, njegova mladost je njegova prednost”, pomislio je knez, izašao iz kuće Iljmenjevih i zagledao se u mrko nebo puno zvijezda, u jezero koje je potamnijelo i u tajanstvena šumovita prostranstva na njegovim obalama. Činilo mu se kao da se sve na svijetu odjednom

utrnulo, da je svaka radost ostala ondje negdje iza, da je sve utonulo u tu zagonetnu noć, i zaprepastio se.

“Ta djevojčica, donedavno još dijete koje sam nosio na rukama, i ja... ne, to nije moguće!” Ostao je bez zraka.

“Ne može biti! Što je to? Opet i po tko zna koji put sve to! Ali nije to ono isto, ovo je nešto novo!” I opet se pred njim pojavila Ana, i on je u mašti razodijevao njezine skladne noge i čitavo njezino gipko, čvrsto djevojačko tijelo.

“A oči! Crne kao noć, i bistre, iskrene... I kakvo je to ona biće? Neko posve posebno. Ali, kada se to dogodilo? Zašto mi se odjednom čini da ne mogu živjeti bez tih bistrih očiju, bez tog nevinog, veselog i milog pogleda?... Da, još ne tako davno na te sam djevojčice gledao s takvom mirnoćom i radošću... A sada? Odjednom vidim da je ona žena, da osim nje nikog nema, i da moram, da, ne mogu drugačije, nego imati to dijete...”

Knezu je krv navrla u glavu. Sklopio je oči kako bi si jasnije predočio Anin lik, kočija je jurila, naginjala se po seoskoj cesti. Vožnja je uljuljkivala kneza, pojačavajući njegovu raznježenost i potrebu za nasladom u toj čudesnoj ljetnoj noći...